

Briuselis, 2024 05 31
COM(2024) 366 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl vizos reikalavimo netaikymo Vanuatu piliečiams sustabdymo

1. Įvadas

Dėl trečiųjų šalių, kurioms taikomas bevizis režimas, vykdomų pilietybės suteikimo investuotojams programų (arba pilietybės už investicijas programų, kurios dar dažnai vadinamos auksinio paso programomis) ES ir jos valstybėms narėms gali kilti įvairių saugumo grėsmių. Visų pirma, šiomis programomis gali būti pasinaudota siekiant apeiti įprastą ES trumpalaikių vizų išdavimo procedūrą ir išvengti jos metu atliekamo išsamaus su migracija ir saugumu susijusios individualios rizikos vertinimo; be kita ko, taip gali būti išvengta pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos priemonių taikymo¹. Dėl to kyla ypač daug problemų, nes tokių programų naudos gavėjams išduotų pasų neišmanoma atskirti nuo kitų įprastų pasų.

Siekdama užkirsti kelią galimai saugumo rizikai ES ir ją sumažinti, Komisija bendradarbiauja su visomis šalimis, kurioms taikomas bevizis režimas ir kurios įgyvendina pilietybės suteikimo investuotojams programas². Vanuatu yra pirmoji ir kol kas vienintelė šalis, kurios atžvilgiu, remiantis Reglamente (ES) 2018/1806 (toliau – Vizų reglamentas)³ nustatyta su viešąja tvarka ir saugumu susijusia sustabdymo priežastimi, aktyvuotas bevizio režimo sustabdymo mechanizmas.

Vanuatu įtraukta į Reglamento (ES) 2018/1806 II priedo trečiųjų šalių, kurių piliečiams netaikomas reikalavimas kertant valstybių narių išorines sienas turėti vizą, kai buvimo trukmė neviršija 90 dienų per bet kurį 180 dienų laikotarpį, sąrašą. Vizos reikalavimas Vanuatu piliečiams netaikomas nuo 2015 m. gegužės 28 d., kai buvo pasirašytas ir pradėtas taikyti Europos Sąjungos ir Vanuatu Respublikos susitarimas dėl bevizio režimo trumpalaikio buvimo atveju (toliau – Susitarimas)⁴.

Nuo 2015 m. gegužės 25 d. Vanuatu vykdomos pilietybės suteikimo investuotojams programos, pagal kurias trečiųjų šalių, kurioms taikomas reikalavimas turėti vizą, piliečiai gali be jokių kliūčių gauti Vanuatu pilietybę ir pasą; taip jiems suteikiama galimybė atvykti į ES be vizos ir apeiti Šengeno vizų išdavimo procedūrą. 2017 m. Komisija pradėjo Vanuatu pilietybės programų tyrimą, nes jos sukėlė didelį susirūpinimą, be kita ko, dėl nustatytų patikimumo patikrinimo, kuris atliekamas nagrinėjant prašymus, spragų.

Remdamasi surinktų atitinkamų duomenų ir informacijos vertinimu, Komisija padarė išvadą, kad Vanuatu investuotojų programos turi didelių trūkumų ir saugumo spragų, dėl kurių gali kilti

¹ 2019 m. sausio 23 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Investuotojų pilietybės ir leidimo gyventi schemas Europos Sąjungoje“ (COM(2019) 12 *final*, p. 23).

² Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Šeštoji ataskaita pagal bevizio režimo sustabdymo mechanizmą“, COM(2023) 730 *final*.

³ 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1806, nustatantis trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams tas reikalavimas netaikomas, sąrašus (OL L 303, 2018 11 28, p. 39).

⁴ Europos Sąjungos ir Vanuatu Respublikos susitarimas dėl bevizio režimo trumpalaikio buvimo atveju (OL L 173, 2015 7 3, p. 48).

pavojus ES ir jos valstybių narių vidaus saugumui, todėl aktyvavo Vizų reglamento 8 straipsnyje nustatytą sustabdymo mechanizmą.

Sustabdymo mechanizmo taikymas suskirstytas į tris toliau išsamiai aprašytus etapus. Šioje ataskaitoje Europos Parlamentui ir Tarybai išsamiai aprašomi skirtingi sustabdymo mechanizmo taikymo etapai ir Komisijos dialogas su Vanuatu. Ataskaita teikiama vadovaujantis Vizų reglamento 8 straipsnio 7 dalimi.

2. 1 etapas. Sustabdymo mechanizmo aktyvavimas (Vizų reglamento 8 straipsnio 6 dalies a punktas)

2017–2021 m. Komisija surengė keletą posėdžių ir kelis kartus apsikeitė informacija su Vanuatu valdžios institucijomis, siekdama surinkti informaciją apie Vanuatu pilietybės suteikimo investuotojams programas⁵. Atsižvelgdama į surinktą informaciją, Komisija išreiškė didelį susirūpinimą ir įspėjo Vanuatu vyriausybę, kad vizos reikalavimas vėl gali būti pradėtas taikyti. Susirūpinimą visų pirma sukėlė:

- didelis pasų, išduotų piliečiams, kurie priešingu atveju būtų turėję prašyti vizos, kad galėtų keliauti į ES, skaičius (2015–2021 m. išduota daugiau kaip 10 000 pasų) ir labai nedidele atmetų prašymų dalis;
- tai, jog nereikalaujama, kad prašymą pateikę asmenys būtų anksčiau gyvenę arba nors kartą lankęsi Vanuatu, nes prašymo pateikimo procedūrą administruoja ne Vanuatu (o, pvz., Dubajuje, Tailande, Malaizijoje ir kt.) įsikūrusios specializuotos agentūros, todėl prašymą pateikusiam asmeniui nereikia palaikyti jokių tiesioginių ryšių su Vanuatu valdžios institucijomis;
- tai, kad neprivalomas pokalbis dalyvaujant asmeniškai ir todėl Vanuatu valdžios institucijos turi mažiau galimybių tinkamai įvertinti prašymą pateikusį asmenį arba patvirtinti prašyme pateiktą informaciją, įskaitant tos informacijos teisingumą ir patikimumą;
- tai, kad šios programos dažnai reklamuojamos kaip būdas apeiti Šengeno vizų išdavimo procedūrą ir lengvai įgyti teisę be vizos atvykti į ES;
- tai, kad prašymų nagrinėjimui buvo skiriama labai nedaug laiko, todėl nebuvo galima tinkamai atlikti patikimumo patikrinimą ir apsikeisti informacija su prašymą pateikusių asmenų kilmės ar pagrindinės ankstesnės gyvenamosios vietos šalimi. Dėl to Vanuatu yra suteikusi pilietybę asmenims, kurių atžvilgiu buvo atliekamas nusikalstamų veikų tyrimas, įskaitant į Interpolo duomenų bazes įtrauktus asmenis⁶;

⁵ Kaip išsamiai paaiškinta Pasiūlyme dėl Tarybos sprendimo dėl Europos Sąjungos ir Vanuatu Respublikos susitarimo dėl bevizio režimo trumpalaikio buvimo atveju taikymo dalinio sustabdymo, COM(2022) 6 *final*.

⁶ Visų pirma 2019 m. liepos mėn. Komisija sužinojo, kad prašymą pateikusiems asmenims pilietybė pagal Vanuatu pilietybės suteikimo investuotojams programas buvo suteikiama nepaisant to, kad jie buvo įtraukti į Interpolo duomenų bazes ir kad kai kurie prašymą pateikę asmenys pateikė suklastotus dokumentus (visų pirma suklastotas neteistumo pažymas), o Vanuatu valdžios institucijos to nepastebėjo.

- negriežtos teisės aktų nuostatos dėl vardo ir pavardės keitimo, kadangi asmenys, kurių pagal pilietybės suteikimo investuotojams programą pateiktas prašymas patenkinamas, taip pat gali pateikti prašymą dėl tapatybės keitimo.

Be to, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) Vanuatu priskiria prie šalių, galinčių kelti didelę riziką bendro duomenų teikimo standarto vientisumui ir todėl keliančių įtarimų dėl galimo mokesčių slėpimo ir pinigų plovimo veiklos⁷.

Kadangi paaiškinimų, kuriuos Vanuatu pateikė keičiantis atitinkama informacija, nepakako, kad priežasčių susirūpinimui sumažėtų, Komisija nusprendė, kad padidėjusią riziką viešajai tvarkai ir vidaus saugumui, siejamą su Vanuatu piliečiais, kuriems pilietybė suteikta pagal pilietybės suteikimo investuotojams programas, galima sumažinti tik sustabdžius bevizio režimo taikymą.

Šiuo tikslu 2022 m. sausio 12 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo⁸ iš dalies sustabdyti bevizio režimo susitarimo su Vanuatu galiojimą. Šį sprendimą Taryba priėmė⁹ 2022 m. kovo 3 d.

Be to, 2022 m. balandžio 27 d. Komisija priėmė įgyvendinimo reglamentą¹⁰, kuriuo pirmam devynių mėnesių laikotarpiui (2022 m. gegužės 4 d. – 2023 m. vasario 3 d.) aktyvuotas Vizų reglamento 8 straipsnyje nustatytas **sustabdymo mechanizmas**.

Aktyvavus sustabdymo mechanizmą, Komisija, vadovaudamasi Vizų reglamento 8 straipsnio 6 dalies paskutine pastraipa, užmezgė **sustiprintą dialogą** su Vanuatu, kad būtų rasta tinkamų sprendimų, kuriais būtų galima panaikinti aplinkybes, dėl kurių buvo laikinai sustabdytas vizos reikalavimo netaikymas.

Per **pirmą** šio dialogo tikslais surengtą **posėdį** 2022 m. gegužės 12 d. Komisija pareiškė esanti pasirengusi ieškoti sprendimo ir tuo tikslu pasiūlė kas mėnesį rengti techninius posėdžius. Šalys susitarė, kad Vanuatu valdžios institucijos paskirs kontaktinį asmenį ir praneš apie jį Komisijai, kad būtų galima rengti tolesnius techninius posėdžius. Vanuatu pranešė Komisijai apie Vanuatu vyriausybės sprendimą įsteigti darbo grupę pilietybės suteikimo investuotojams programoms peržiūrėti. Buvo sutarta, kad Vanuatu valdžios institucijos perduos Komisijai tos darbo grupės parengtą pažangos ataskaitą.

Tačiau vėliau Vanuatu nesiėmė jokių veiksmų veiksmingam bendradarbiavimui užtikrinti. Vanuatu toliau įgyvendino pilietybės suteikimo investuotojams programas, o Komisija šiame pirmame etape iš Vanuatu valdžios institucijų negavo jokios informacijos apie galimus teisėkūros ir ne teisėkūros veiksmus, kuriais būtų siekiama panaikinti aplinkybes, dėl kurių buvo nuspręsta bevizį režimą laikinai sustabdyti.

⁷ <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/residence-citizenship-by-investment/>

⁸ Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl Europos Sąjungos ir Vanuatu Respublikos susitarimo dėl bevizio režimo trumpalaikio buvimo atveju taikymo dalinio sustabdymo (COM(2022) 6 *final*).

⁹ 2022 m. kovo 3 d. Tarybos sprendimas (ES) 2022/366 dėl Europos Sąjungos ir Vanuatu Respublikos susitarimo dėl bevizio režimo trumpalaikio buvimo atveju taikymo dalinio sustabdymo (OL L 69, 2022 3 4, p. 105).

¹⁰ 2022 m. balandžio 27 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/693 dėl vizos reikalavimo netaikymo Vanuatu piliečiams laikino sustabdymo (OL L 129, 2022 5 3, p. 18).

3. 2 etapas. Sustabdymo pratęsimas (Vizų reglamento 8 straipsnio 6 dalies b punktas)

Kadangi aplinkybės, dėl kurių bevizio režimo taikymas buvo sustabdytas, nebuvo panaikintos, Komisija priėmė deleguotąjį reglamentą, **kuriuo tas sustabdymas buvo pratęstas 18 mėnesių iki 2024 m. rugpjūčio 3 d.**¹¹ Tuo pat metu Taryba priėmė sprendimą dėl susitarimo galiojimo visiško sustabdymo¹².

Antrajame sustabdymo mechanizmo taikymo etape Komisija tęsė dialogą su Vanuatu: **nuo 2023 m. vasario mėn. iki 2024 m. balandžio mėn. buvo surengti keturi posėdžiai**, taip pat daug kartų raštu apsikeista informacija.

2023 m. vasario 15 d. įvyko **pirmasis iš šių posėdžių**, per kurį Vanuatu paskirtas kontaktinis asmuo sustiprintam dialogui plėtoti – Ministro Pirmininko biuro patarėjas nacionalinio saugumo klausimais – informavo Komisiją apie Vanuatu patvirtintas politikos ir teisėkūros priemones. Komisijai susirūpinimą keliantiems klausimams spręsti: nustatyti nauji atitinkamų programų valdymo procedūrų standartai ir, be kita ko, paskirtas naujas Pilietybės reikalų tarnybos vadovas; sumažintas privačių agentų, tvarkančių prašymus suteikti pilietybę, skaičius ir taikoma griežtesnė jų veiklos priežiūros tvarka, pagal kurią jų veiklos licencija gali būti tiesiogiai panaikinta profesinio aplaidumo atveju, ir parengtas Pilietybės įstatymo pakeitimų, kuriais numatyta nustatyti naują griežtą patikrinimo tvarką, projektas. Komisija paprašė pateikti išsamius paaiškinimus apie šias priemones ir kaip jomis bus panaikintos aplinkybės, dėl kurių buvo sustabdytas bevizis režimas.

2023 m. balandžio 4 d. Vanuatu pateikė Komisijai 2023 m. kovo 21 d. priimtą Įstatymą dėl Pilietybės įstatymo pakeitimų. Pagrindinė naujuoju teisės aktu įvesta naujovė – institucijų ir procedūrų, susijusių su prašymų patikrinimu ir išsamiais patikromis, pakeitimas kitomis. Visų pirma anksčiau atitinkamas funkcijas atlikusį ministro pirmininko paskirtą Vidaus tikrinimo komitetą pakeitė trys institucijos: Vanuatu policija, Finansinės žvalgybos padalinys ir Vanuatu imigracijos tarnyba. Šios institucijos atlieka patikras, be kita ko, Interpolo duomenų bazėse, ir atsiskaito Pilietybės reikalų komisijos generaliniam sekretoriui. Pagal naująją tvarką automatiškai uždraudžiama pilietybę suteikti tiems prašymą pateikusiems asmenims, kurių vardas ir pavardė atitinka Interpolo duomenų bazėje rastą įrašą, taip pat atmetami prašymai, kuriuos pateikė į Jungtinių Tautų sankcijų sąrašą įtrauktų šalių piliečiai, o patikrinimo procedūros trukmė pratęsiamą 14 dienų iki ne daugiau kaip 30 dienų. Tačiau Vanuatu nepateikė jokių lydimųjų dokumentų, kuriuose būtų paaiškinti teisės aktų pakeitimai ir kaip dėl jų pasikeistų aplinkybės, dėl kurių buvo sustabdytas bevizis režimas.

2023 m. liepos 13 d. įvyko šio etapo **antrasis posėdis**, per kurį Komisija Vanuatu atstovams pareiškė, kad būtinas išsamus pirmiau minėto Įstatymo dėl Pilietybės įstatymo pakeitimų

¹¹ 2022 m. gruodžio 1 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/222 dėl vizos reikalavimo netaikymo visiems Vanuatu piliečiams laikino sustabdymo (OL L 32, 2023 2 3, p. 1).

¹² 2022 m. lapkričio 8 d. Tarybos sprendimas (ES) 2022/2198 dėl Europos Sąjungos ir Vanuatu Respublikos susitarimo dėl bevizio režimo trumpalaikio buvimo atveju taikymo visiško sustabdymo (OL L 292, 2022 11 11, p. 47).

paiškinimas. Per posėdį Komisija išreiškė susirūpinimą dėl teisės aktų pakeitimų (ypač susijusių su prašymų nagrinėjimo metodika), kurie yra nepakankami, atsižvelgiant į problemas, dėl kurių kyla rizika valstybių narių vidaus saugumui, pvz., atsižvelgiant į tai, kad su prašymą pateikusių asmenų kilmės šalimi nesikeičiama informacija apie asmens teistumą ir lėšų kilmę.

2023 m. gruodžio 5 d. surengtas **trečiasis posėdis**. Vanuatu atstovavo naujai paskirtas kontaktinis asmuo – Vanuatu pilietybės reikalų komisijos generalinis sekretorius. Posėdžio metu Komisija apgailestavo, kad Vanuatu valdžios institucijoms ilgai delsiant atsakyti į Komisijos prašymus pateikti informaciją lėtėja dialogas, ir priminė, kad į pabaigą artėja pagal sustabdymo procedūrą nustatytas teisinis terminas – 2024 m. rugpjūčio 3 d. Todėl Vanuatu buvo paraginta per ateinančias savaites pateikti trūkstamą informaciją ir paaiškinti politikos ir teisės aktų pakeitimus, kad Komisija galėtų užbaigti vertinimą.

Po šio posėdžio 2023 m. gruodžio 15 d. Vanuatu buvo nusiųstas tolesnių klausimų, į kuriuos Vanuatu turėjo atsakyti per mėnesį, sąrašas, bet Vanuatu atsakė tik 2024 m. kovo 22 d. ir savo atsakymuose nesugebėjo įtikinamai atsakyti į Komisijai susirūpinimą keliančius klausimus.

Be to, Komisija informavo Vanuatu apie naujai priimtą pasiūlymą dėl sustabdymo mechanizmo peržiūros¹³, į kurį pilietybės suteikimo investuotojams programų veikimas buvo įtrauktas kaip nauja savarankiška bevizio režimo sustabdymo priežastis, taip pat informavo Vanuatu apie vykstantį teisėkūros procesą.

2024 m. balandžio 5 d. įvyko **ketvirtasis ir paskutinis šio etapo posėdis**, kuriame dalyvavo Komisijos atstovai ir Vanuatu pilietybės reikalų komisijos generalinis sekretorius. Komisija paragino Vanuatu patikslinti ir išsamiau paaiškinti 2024 m. kovo 22 d. pateiktus atsakymus dėl patikimumo ir tikrinimo tvarkos, programose dalyvaujančių institucijų nepriklausomumo ir sustabdymo poveikio prašymams suteikti pilietybę 2022 ir 2023 m. Į esamus susirūpinimą keliančius klausimus nebuvo tinkamai atsižvelgta, taip pat nebuvo paaiškinti faktiniai ir statistiniai Komisijai anksčiau pateiktų duomenų neatitikimai (žr. skirsnio „3 etapas“ ii punktą). Tada Vanuatu atstovai informavo Komisiją, kad visos galimybės keisti informacija techniniu lygmeniu jau išnaudotos ir kad Vanuatu svarstys galimybę kreiptis į Komisiją politiniu lygmeniu.

4. 3 etapas. Komisijos galutinis vertinimas ir pasiūlymas visiškai nutraukti vizos reikalavimo netaikymą (Vizų reglamento 8 straipsnio 7 dalis)

Kaip nustatyta Vizų reglamento 8 straipsnio 7 dalyje, iki deleguotojo akto galiojimo laikotarpio pabaigos Komisija turi pateikti **ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai**, įskaitant savo galutinį vertinimą; kartu gali būti pateiktas pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo iš dalies keičiamas šis reglamentas, siekiant nuorodą į atitinkamą trečiąją šalį perkelti iš šalių, kurioms taikomas bevizis režimas, sąrašo į šalių, kurioms taikomas reikalavimas turėti vizą, sąrašą.

¹³ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl sustabdymo mechanizmo peržiūros iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1806, COM(2023) 642 *final*.

Ši ataskaita pateikiama laikantis šio reikalavimo, o toliau išsamiai aptariamas Komisijos galutinis vertinimas.

i. Ekonominė priklausomybė nuo programų

Prieš sustabdymą Vanuatu ekonomika labai priklausė nuo pajamų, gaunamų vykdančios pilietybės suteikimo investuotojams programą (t. y. 2020 ir 2021 m. šios pajamos sudarė 33 proc. visų pajamų¹⁴, arba 12,3 proc. BVP 2020 m. ir 10,2 proc. BVP 2021 m.). 2022 m. sustabdžius bevizio režimo taikymą, pagal šias programas surenkamos pajamos sumažėjo 27 proc.⁽¹⁵⁾ ir siekė maždaug pusę tos BVP procentinės dalies, kurią jos sudarė 2021 m., t. y. siekė 5,3 proc. BVP 2022 m. ir 5,5 proc. BVP 2023 m.

ii. Statistiniai duomenys: gauti prašymai, išduoti pasai ir atmestų prašymų dalis

Iš statistinių duomenų matyti, kad daugelio asmenų prašymai patenkinami ir kad didžioji dauguma tų asmenų yra šalių, kurių piliečiams priešingu atveju įvažiuojant į ES reikėtų vizos, piliečiai. 1 lentelėje pateikti iš Vanuatu valdžios institucijų gauti 2015–2021 m. statistiniai duomenys.

2015–2021 m. statistiniai duomenys	
Iš viso gauta prašymų	2015–2021 m.: 14 504
Bendras asmenų, kuriems suteikta pilietybė, skaičius	2015–2021 m.: 13 489
Iš viso išduota pasų	2015–2021 m.: 10 524
Atmesti prašymai / atimta pilietybė	2015–2021 m.: 1 015 (maždaug 9,6 proc.)
Asmenys, kurių pateikti prašymai patenkinti. Šalys, kurių piliečių prašymų patenkinta daugiausiai	Kinija (6 628), Nigerija (430), Libija (292), Irakas (276), Sirija (276), Rusija (247), Libanas (222), Iranas (154), Korėjos Respublika (88), Jemenas (74), Sudanas (29)

1 lentelė. 2022 m. sausio mėn. pateikti 2015–2021 m. Vanuatu statistiniai duomenys

Vis dėlto nustatyta daug per daugelį metų Vanuatu Komisijai pateiktų duomenų neatitikimų.

Statistiniai duomenys apie patenkintų prašymų skaičių skiriasi. Iš 2020 m. Vanuatu pateiktų duomenų matyti, kad nuo 2015 m. iki 2020 m. rugpjūčio mėn. iš viso buvo patenkinta maždaug 4 000 prašymų, o pirmiau minėtais 2022 m. gautais statistiniais duomenimis, pilietybė buvo suteikta maždaug 13 500 asmenų. 2022 m. pateiktas atmestų prašymų ir atimtos pilietybės atvejų skaičius (1 015) taip pat skiriasi nuo anksčiau (2020 m.) pateiktų statistinių duomenų, pagal kuriuos 2015–2020 m. rugpjūčio mėn. buvo atmestas tik vienas prašymas ir vėliau pilietybė buvo atimta iš 15 asmenų.

¹⁴ [Vanuatu: 2023 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Vanuatu \(imf.org\)](#), International Monetary Fund, Country Report No. 23/115, March 2023

¹⁵ [Ten pat.](#)

Kalbant apie 2021–2023 m. statistinius duomenis, Vanuatu tris kartus pateikė skirtingus duomenų rinkinius. 2023 m. liepos 12 d. Vanuatu nurodė, kad bendras 2022 m. gautų prašymų skaičius buvo 682, o bendras per pirmus šešis 2023 m. mėnesius gautų prašymų skaičius – 676. 2023 m. spalio 23 d. Vanuatu pateikė duomenis, iš kurių matyti, kad per pastaruosius trejus metus asmenų, kurių pateikti prašymai buvo patenkinti, skaičius buvo daug mažesnis, palyginti su ankstesniais metais (2021 m. – 144, 2022 m. – 127, 2023 m. – 130). Tačiau 2024 m. kovo 23 d., Komisijai pakartotinai paprašius pateikti aiškius ir nuoseklius statistinius duomenis, Vanuatu atsiuntė dar kitokį duomenų rinkinį, kuriuo remiantis 2021 m. iš viso gauti 1 072 prašymai, 2022 m. – 875, 2023 m. – 1 113 prašymų, o atmesti atitinkamai 4, 5 ir 22 prašymai.

Dėl šių neatitikimų ne tik sunku įvertinti ir palyginti pateiktus duomenis – jie taip pat rodo, kad iš esmės Vanuatu kompetentingų institucijų atliekamos programų **vidaus kontrolės tvarka yra nepatikima**.

iii. Pilietybės įstatymo pakeitimas

2023 m. kovo mėn. Vanuatu priėmė Pilietybės įstatymo pakeitimą¹⁶, kuriuo siekta sumažinti Komisijos nustatytą riziką. Padaryti pagrindiniai pakeitimai:

- prašymų patikrinimą ir išsamias patikras šiuo metu atlieka trys institucijos: i) Vanuatu policija, ii) Finansinės žvalgybos padalinys ir iii) Imigracijos tarnyba, kurios atsiskaito generaliniam sekretoriui ir pakeičia ministro pirmininko paskirtą Vidaus tikrinimo komitetą¹⁷;
- į Interpolo duomenų bazę įtrauktų asmenų pateikti prašymai atmetami;
- minėtų trijų institucijų vykdoma patikrinimo procedūra negali trukti daugiau kaip 14 dienų ir bet kuriuo atveju, jei reikia daugiau laiko, – daugiau kaip 30 dienų;
- šalių, kurioms taikomi apribojimai, arba šalių, įtrauktų į (nepatikslintus) JT sankcijų sąrašus, piliečių pateikti prašymai nenagrinėjami;
- terminas, per kurį Pilietybės reikalų komisija turi priimti sprendimą dėl pilietybės suteikimo, – trys mėnesiai.

Poveikis, kurį šie pakeitimai turėjo siekiant panaikinti aplinkybes, dėl kurių buvo sustabdytas bevizio režimo taikymas, aptariamas tolesniuose skirsniuose.

iv. Šalys, kurių piliečiams taikomi griežtesni reikalavimai ir kurių piliečių prašymai nepriimami

Kaip matyti iš 1 lentelės, asmenų, kurių pateikti prašymai buvo patenkinti, kilmės šalys daugumoje atvejų yra tos šalys, kurių piliečiai kirsdami Sąjungos išorines sienas turi turėti vizą.

¹⁶ 2023 m. Pilietybės įstatymo(CAP 112) 1 pakeitimas, paskelbtas 2023 m. kovo 21 d. Vanuatu Respublikos oficialiajame leidinyje.

¹⁷ Vidaus tikrinimo komitetą sudarė generalinis sekretorius, kuris ėjo pirmininko pareigas, Pilietybės reikalų tarnybos atitikties užtikrinimo pareigūnas; Imigracijos tarnybos direktorius, vyriausiasis pasų skyriaus pareigūnas, vienas generalinio prokuroro paskirtas Valstybės teisės tarnybos teisininkas ir policijos komisaro paskirtas policijos pareigūnas.

2023 m. Vanuatu priėmė teisės akto pakeitimą, kuriuo siekta apriboti kai kurių šalių piliečių galimybę prašyti jos pilietybės. Visų pirma iš dalies pakeistu Pilietybės įstatymu nustatyta, kad Pilietybės reikalų komisija negali priimti prašymo, jei jį pateikęs asmuo yra šalies, kurią Pilietybės reikalų komisija įtraukė į šalių, kurioms taikomi apribojimai, sąrašą arba kuri yra įtraukta į nepatikslingą šalių, kurioms taikomos Jungtinių Tautų sankcijos, sąrašą (pvz., Jemeno, Sirijos, Sudano, Šiaurės Korėjos ir Irano)¹⁸, gyventojas arba pilietis, nebent prašymą pateikęs asmuo įrodo, kad ne mažiau kaip penkerius metus jis negyveno toje šalyje, kuriai taikomos sankcijos arba apribojimai, ir pateikia nuolatinę gyvenamąją vietą užsienyje patvirtinančius dokumentus. Kadangi Rusija ir Baltarusija neįtrauktos į šiuos sąrašus, **Vanuatu ir toliau priiminėjo asmenų iš Rusijos ir Baltarusijos pateiktus prašymus, net ir prasidėjus Rusijos agresijai prieš Ukrainą.**

v. Mokesčiai

Remiantis pateikta naujausia informacija, šiuo metu Vanuatu galima pasinaudoti keturiomis investavimo galimybėmis¹⁹. Vanuatu pilietybės suteikimo investuotojams programos yra tarp pigiausių pasaulyje pavieniams investuotojams ir jų šeimoms skirtų programų (vienam prašymą pateikusiam asmeniui taikomas 130 000 JAV dolerių mokestis). Mokestis vienam asmeniui labai sumažėja, kai tame pačiame prašyme nurodoma daugiau asmenų (susituokusiai porai su dviem vaikais taikomas 180 000 JAV dolerių mokestis).²⁰

Per dialogą Vanuatu nepateikė jokios konkrečios informacijos apie tai, kad būtų ketinama padidinti investicijų mokesčius, siekiant sumažinti asmenų, kuriems suteikiama pilietybė, skaičių.

vi. Su gyvenimu šalyje susiję reikalavimai

Prieš suteikiant pilietybę ar prašymo pateikimo procedūros metu prašymą pateikęs asmuo neprivalo gyventi ar fiziškai būti Vanuatu. 2024 m. kovo mėn. Vanuatu informavo Komisiją apie vykstančias tarpinstitucines diskusijas, kurių tikslas – išnagrinėti su gyvenimu Vanuatu susijusių reikalavimų klausimą. Tačiau daugiau informacijos apie galimų teisės aktų pakeitimų turinį ir tvarkaraštį nepateikta.

vii. Prašymo pateikimo procedūra

Programą administruoja Pilietybės reikalų tarnyba. Tarnyba nebendrauja nei su prašymą pateikusiais asmenimis, nei su kilmės šalimi. Suinteresuoti investuotojai prašymus teikia per paskirtuosius **agentus**, kurie vieninteliai atsako už bet kokią bendravimą su prašymą pateikusiais asmenimis. Agentai turi būti Vanuatu piliečiai (jų pilietybė negali būti suteikta pagal investuotojų programas), o jų pagrindinė registruota buveinė turi būti Port Viloje (Vanuatu). Jie negali parduoti už mažesnę ar didesnę nei įstatymu nustatytą kainą ir už programų rinkodarą jiems neatlyginama. Vanuatu pateikė Komisijai 71 paskirtojo agento sąrašą. 2024 m. balandžio mėn.

¹⁸ Remiantis Vanuatu valdžios institucijų pateiktais 2016–2021 m. statistiniais duomenimis, minėtų penkių šalių, kurioms taikomi apribojimai, piliečiai teikė prašymus ir jiems buvo suteikta Vanuatu pilietybė. Sirija (276), Iranas (154), Korėjos Respublika (88), Jemenas (74), Sudanas (29).

¹⁹ Paramos vystymuisi programa (angl. *Development Support Program*, DSP), Vanuatu įnašo programa (angl. *Vanuatu Contribution Program*, VCP), Kapitalo investicijų imigracijos planas (angl. *Capital Investment Immigration Plan*, CIIP), Nekilnojamojo turto pasirinkimo galimybių programa (angl. *Real Estate Option Program*, REO).

²⁰ <https://vancitizenship.gov.vu/index.php/citizenship/fees-and-charges>

oficialioje Vanuatu Pilietybės reikalų tarnybos interneto svetainėje buvo pateiktas 60 paskirtųjų agentų sąrašas²¹.

Agentai atsakingi ir už programų **rinkodarą ir skatinimą** pasinaudoti jomis. Dauguma iš jų savo interneto svetainėse skatina pasinaudoti Vanuatu programomis, kaip programomis, kurios suteikia galimybę be vizų atvykti į ES ir pagal kurias taikoma prašymo pateikimo procedūra yra trumpesnė, palyginti su kitomis programomis, taip pat aiškiai nurodo, kad gavus pilietybę galima pasikeisti vardą ir pavardę. Agentai iš dalies dalyvauja **prašymų nagrinėjimo procedūroje**. Jie atlieka pirmojo etapo išsamias patikras, o po to pateikia prašymus Pilietybės reikalų tarnybai, kuri vėliau juos perduoda minėtoms trims institucijoms, kad šios atliktų patikimumo patikrą ir išsamias patikras.

viii. Patikrinimo / tikrinimo procedūros

Gavusi prašymus iš agentų, Pilietybės reikalų tarnyba patikrina kiekvieno prašymą pateikusio asmens dokumentus pagal kontrolinį sąrašą ir tik po to pateikia juos sprendimus priimančiai institucijai (Pilietybės reikalų komisijai).

Kaip minėta pirmiau, 2023 m. Vanuatu priėmė keletą teisės aktų pakeitimų, tačiau nepateikė pakankamai įrodymų, kad šie pakeitimai įgyvendinami ir kad jų pakanka jos investuotojų programų keliama saugumo rizikai sumažinti. Kaip minėta pirmiau, šiais pakeitimais nustatyta nauja patikrinimo tvarka, ir **Tikrinimo komitetą** dabar sudaro trys institucijos: i) Vanuatu policija, ii) Finansinės žvalgybos padalinys ir iii) Imigracijos tarnyba, kurios, be kita ko, tikrina prašymą pateikusių asmenų duomenis Interpolo ir kitose tarptautinėse duomenų bazėse. Patikrinimo procedūra taip pat pailginta nuo 14 dienų iki ne daugiau kaip 30 dienų.

Viena vertus, atrodo, kad taikant šią naują tvarką, sumažinama pilietybės suteikimo į Interpolo duomenų bazes įtrauktiems asmenims rizika, bet, kita vertus, į ją neįtraukta kitų elementų, kurie yra būtini siekiant tinkamai įvertinti, ar prašymą pateikęs asmenys nekelia saugumo rizikos. Visų pirma **Vanuatu valdžios institucijos neturi tinkamų priemonių prašymą pateikusio asmens kilmės ar gyvenamosios vietos šalies išduotiems dokumentams**, įskaitant asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus ir teistumo (neteistumo) pažymą, **patikrinti**, nes šios institucijos nesikeičia informacija su prašymą pateikusio asmens kilmės ar gyvenamosios vietos šalimi.

Dialogo metu **Vanuatu viso labo pateikė nuorodas į teisės aktų pakeitimus, tačiau kartu nepateikė pakankamai išsamių paaiškinimų ir informacijos apie šios patikrinimo procedūros patikimumą ir tvarumą**. Todėl Komisija negali įvertinti, ar tie pakeitimai padėjo sumažinti saugumo riziką, į kurią buvo atkreiptas dėmesys priimant sprendimą dėl bevizio režimo sustabdymo.

Be to, atrodo, kad, priešingai nei kitos trečiosios šalys, kuriose vykdomos pilietybės suteikimo investuotojams programos, Vanuatu nepasitelkia tarptautinių išsamių patikrinimą atliekančių įmonių tapatybės, reputacijos ir patikimumo patikrinimui atlikti. Dėl šios priežasties ir dėl to, kad Vanuatu valdžios institucijos nepalaiko ryšių su prašymą pateikusių asmenų kilmės šalių valdžios institucijomis, labai mažai tikėtina, kad Vanuatu galėtų išsamiai įvertinti prašymą pateikusių asmenų dokumentų ir informacijos autentiškumą ir teisingumą.

ix. Vardo ir pavardės keitimas

²¹ <https://vancitizenship.gov.vu/index.php/about-us/designated-agents>

Iki 2021 m. asmenys, kuriems Vanuatu pilietybė buvo suteikta pagal pilietybės suteikimo investuotojams programą, vėliau Vanuatu taip pat galėjo pateikti prašymą dėl tapatybės keitimo. Per dialogą Vanuatu informavo Komisiją, kad 2021 m. atitinkami teisės aktai (2021 m. Civilinės registracijos įstatymo Nr. 28 24 straipsnio 1A dalis) buvo iš dalies pakeisti numatant, kad dvigubą pilietybę turintys asmenys registruoti vardo ir pavardės keitimo Vanuatu negali. Tačiau Vanuatu taip pat informavo Komisiją, kad neturi jokių įrašų apie iki 2019 m. užregistruotus vardų ir pavardžių keitimo atvejus, todėl negali pateikti jokios informacijos apie asmenų, kuriems pilietybė buvo suteikta už investicijas ir kurie vėliau pasikeitė savo vardą ir pavardę, skaičių arba apie bet kokias tolesnes tų asmenų patikras.

x. Tyrimo komisija. Taikant ankstesnę patikrinimo tvarką išduotų pasų peržiūra

2023 m. vasario mėn. Vanuatu įsteigė Tyrimo komisiją, kuriai pavesta ištirti visus įtariamus pažeidimus, padarytus nuo programų vykdymo pradžios. 2024 m. balandžio mėn. Vanuatu pranešė, kad Tyrimo komisija vis dar atlieka tyrimą ir negali nurodyti tikslios savo išvadų pateikimo datos.

Be to, **Vanuatu neįgyvendino jokio struktūrinio *ex post* stebėsenos mechanizmo**, kad pašalintų galimas daugiau kaip 10 000 pasų, išduotų iki teisės aktų pakeitimo ir tariamai griežtesnės patikrinimo procedūros patvirtinimo, saugumo spragas. Nors Vanuatu informavo Komisiją, kad, remiantis teismų praktika, pilietybę galima atimti, jei ji buvo gauta sukčiaujant arba pažeidžiant teisės aktus, ji nepateikė informacijos apie faktinius pilietybės, gautos pagal investuotojų programas, atėmimo atvejus. Vis dėlto esamas kiekis pasų, išduotų pagal pilietybės programą nuo 2015 m. tomis pačiomis sąlygomis, kuriomis pasai buvo išduodami asmenims, kuriems pilietybė neturėjo būti suteikiama dėl to, kad jie buvo įtraukti į Interpolo sąrašus ir kad buvo pateikti suklastoti prašymai, tebekelia galimą pavojų ar grėsmę valstybių narių saugumui.

5. Išvada

Atsižvelgdama į pirmiau pateiktą atnaujintą vertinimą, Komisija laikosi nuomonės, kad Vanuatu nepasirūpino tinkamomis priemonėmis, kuriomis būtų galima panaikinti aplinkybes, dėl kurių buvo sustabdytas vizos reikalavimo netaikymas. Visų pirma dėl atsakymų į Komisijos prašymus kokybės ir daugybės pateiktų duomenų neatitikimų, taip pat dėl to, kad nepateikti išsamūs paaiškinimai dėl naujų teisės aktų ir jų įgyvendinimo, Komisija padarė išvadą, kad Vanuatu pilietybės suteikimo investuotojams programų veikimas ir toliau keltų didelę riziką valstybių narių viešajai tvarkai ir vidaus saugumui, jei Vanuatu pasų turėtojai vėl galėtų be vizų keliauti į ES.

Todėl pagal Vizų reglamento 8 straipsnio 7 dalį Komisija nusprendė pasiūlyti iš dalies pakeisti tą reglamentą ir Vanuatu perkelti iš šalių, kurioms taikomas bevizis režimas, sąrašo į šalių, kurioms taikomas reikalavimas turėti vizą, sąrašą²². Kad Europos Parlamentas ir Taryba turėtų

²² Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Vanuatu iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1806, COM(2024) 365.

pakankamai laiko išnagrinėti Komisijos pasiūlymą, Komisija taip pat pratęsė bevizio režimo sustabdymo laikotarpį šešiems mėnesiams²³ iki 2025 m. vasario 3 d.

²³ Komisijos deleguotasis reglamentas (ES).../..., kuriuo dėl vizos reikalavimo netaikymo Vanuatu piliečiams laikino sustabdymo pratęsimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1806, C(2024)3650.